

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Науково-дослідна лабораторія соціальної та психологічної роботи в ОВС
Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда-Україна»

Стан захищеності прав, основних свобод і соціальних гарантій працівників ОВС України

Аналітичний звіт
за результатами
соціологічного дослідження

КИЇВ 2008

ББК 67.9(4УКР)301.213

С76

Рекомендовано до друку Вченою радою
Кіровоградського юридичного інституту
Харківського національного університету внутрішніх
справ (Протокол № 4 від 27.11.2007 р.).

Авторський колектив: канд. соц. наук Белоусов Ю.Л. (1.2; 1.5; 2.2 – 2.8); канд. соц. наук Кобзін Д.О. (1.1; 2.1; 2.9 – 2.11; 3.3); канд. соц. наук Свеженцева Ю.О. (1.3; Розділ 3; Розділ 4); канд. соц. наук Сердюк О.О. (1.4; 1.6 – 1.10; 2.6); канд. юрид. наук Мартиненко О.А. (додаток 3, 4).

Загальна редакція: д-р юрид. наук **К.Б. Левченко**

Рецензенти: д-р юрид. наук, професор **В.П. Петков**; д-р юрид. наук, професор **В.К. Шкарупа**

Упорядник: **О.А. Калашник**

Публікація здійснена за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

С76 **Стан захищеності прав, основних свобод і соціальних гарантій працівників ОВС України :** монографія / Ю.Л. Белоусов, Д.О. Кобзін, Ю.О. Свеженцева та ін.; заг. ред. К.Б. Левченко.—К.: “Агентство “Україна”, 2008.— 204 с.

ISBN: 976-966-2157-99-3

У монографії розкриваються основні проблеми реалізації працівниками органів внутрішніх справ передбачених законодавством прав, свобод та соціальних гарантій, їх взаємозв'язок з ефективністю правоохоронної діяльності та дотриманням працівниками ОВС прав людини; напрацьовані науково обґрунтовані пропозиції щодо оптимізації управління органами внутрішніх справ для покращання ситуації з дотриманням прав, свобод та соціальних гарантій працівників ОВС України.

Для працівників ОВС, науковців, фахівців у сфері державного управління, громадських правозахисних організацій та всіх, хто зацікавлений питаннями захисту прав людини.

ISBN: 976-966-2157-99-3

ББК 67.9(4УКР)301.213

© Міжнародний жіночий правозахисний центр
«Ла Страда-Україна», 2008

ЗМІСТ

ВСТУП. Актуальність, цілі, задачі, методика вивчення можливості реалізації працівниками ОВС України своїх прав, основних свобод та соціальних гарантій

Розділ 1. Громадянські та політичні права працівника ОВС

- 1.1. Право на життя
- 1.2. Право на повагу до людської гідності.
- 1.3. Громадянські права щодо до сфери приватного життя людини
- 1.4. Свобода пересування
- 1.5. Зазіхання на честь та репутацію працівників ОВС під час виконання ними своїх службових обов'язків
- 1.6. Право на справедливий судовий розгляд
- 1.7. Право на справедливі здійснення прав і свобод без дискримінації
- 1.8. Право на свободу вираження поглядів та переконань
- 1.9. Політичні права
- 1.10. Право власності та мирного володіння своїм майном

Розділ 2. Соціальні і трудові права працівника ОВС

- 2.1. Право на справедливу винагороду, достатню для підтримки нормального рівня життя самої особи та її сім'ї.
- 2.2. Право на належні умови праці.
- 2.3. Право на розумну тривалість робочого дня і робочого тижня.
- 2.4. Право на відпочинок та щорічну відпустку.
- 2.5. Право на компенсацію за понаднормову роботу та роботу в нічний час, вихідні та святкові дні.
- 2.6. Право створювати для здійснення та захисту своїх економічних і соціальних інтересів об'єднання та спілки та вступати в них за своїм вибором.
- 2.7. Право на колективні дії у випадках конфлікту інтересів, включаючи право на страйк.
- 2.8. Право на звільнення в установленому законом порядку.
- 2.9. Право на житло.
- 2.10. Право на медичне обслуговування.
2. 11. Право на освіту

Розділ 3. Відчуття працівником ОВС України власної соціальної незахищеності: причини та наслідки

- 3.1. Відчуття працівником ОВС України власної соціальної захищеності як фактор внутрішньої безпеки держави та суспільства
- 3.2. Причини відчуття працівниками ОАС України власної соціальної незахищеності

- 3.3. Наслідки соціальної незахищеності: наміри працівників ОВС щодо звільнення або переходу у інший підрозділ
- 3.4. Наслідки соціальної незахищеності: оцінка працівниками ОВС ефективності роботи міліції
- 3.5. Наслідки соціальної незахищеності: довіра працівників ОВС державі в цілому
- 3.6. Наслідки соціальної незахищеності: протизаконне фізичне і психічне насильство у діяльності ОВС

Розділ 4. Людина і організація: типологія працівників ОВС за ставленням до своєї організації

- 4.1. Уявлення працівників ОВС про систему ОВС як індикатор бажання якісно виконувати функціональні обов'язки
- 4.2. Варіація уявлень працівників ОВС про свою організацію за базовими критеріями
- 4.3. Типологія працівників ОВС України на основі кластерної моделі
- 4.4. Структура ОВС України за кластерною моделлю

Висновки та рекомендації

Додаток 1. Розрахунок вибіркової сукупності.

Додаток 2. Соціологічна анкета.

1.4. Свобода пересування

Конституція України гарантує кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України. Це у практично повному обсязі стосується і працівників міліції, але за виключенням обмежень, які покладають на працівників міліції обмеження, які продиктовані спеціальними нормативними актами та специфікою роботи міліції. Фактично, ані Закон України «Про міліцію», ані Конституція України ні містять обмежень свободи пересування, яка стосується працівників міліції, як наприклад, це стосується прямого зазначення про заборону здійснення підприємницької діяльності та участі у політичних партіях та рухах.

Нами було задано респондентам питання «Чи дійсно обмежена свобода Вашого пересування в інші області України?» (табл. 1.4.1). На це питання 39,6% респондентів відповіли, що свобода їх пересування по території України повністю обмежена, якщо немає дозволу керівництва. Ще 27,9% респондентів зазначили, що виїзд без дозволу керівництва за межі області постійної роботи і проживання пов'язаний із значним ризиком накладання дисциплінарного стягнення. 8,2% українських міліціонерів вважають, що свобода їх пересування обмежена мало, тобто можна пересуватись Україною без ризику отримати дисциплінарне стягнення і 24,3% вважають, що свобода їх пересування Україною практично не обмежена.

Таблиця 1.4.1.

Процентний розподіл відповідей респондентів на питання «Чи дійсно обмежена свобода Вашого пересування в інші області України?». (процент до тих, що відповіли)

Повністю обмежена, якщо немає дозволу керівництва	39,6
Обмежена частково: можна виїжджати без дозволу керівництва, але є великий ризик дисциплінарного стягнення	27,9
Обмежена мало: можна виїжджати без дозволу керівництва, і ризик дисциплінарного стягнення є малим	8,2
Практично не обмежена	24,3

У дослідженні окремим індикатором є питання стосовно можливості вільного пересування у інші країни, як складової частини свободи пересування. В цілому процедура виїзду за кордон працівника міліції є набагато більш складною, аніж пересування територією України. Так, будь-який міліціонер повинний отримати спеціальний дозвіл МВС України на виїзд за межі держави, при чому з можливістю не отримання такого дозволу.

Респондентам було задано питання «Чи дійсно обмежена свобода Вашого пересування в інші країни?» (табл. 1.4.2). 62,3% респондентів відповіли, що свобода їх пересування за межі України повністю обмежена, якщо відсутній відповідний дозвіл. 17,2% співробітників ОВС вважають, що виїжджати в інші країни без дозволу керівництва МВС можна з великим ризиком отримання дисциплінарного стягнення, а 4,6% та 15,9%

респондентів відповідно відповіли, що можна виїжджати за межі країни з незначним ризиком отримати дисциплінарне стягнення та практично без обмежень.

Таблиця 1.4.2.

Процентний розподіл відповідей респондентів на питання «Чи дійсно обмежена свобода Вашого пересування в інші країни?». (процент до тих, що відповіли)

Повністю обмежена, якщо немає дозволу МВС	62,3
Обмежена частково: можна виїжджати без дозволу МВС, але є великий ризик дисциплінарного стягнення	17,2
Обмежена мало: можна виїжджати без дозволу МВС, і ризик дисциплінарного стягнення є незначним	4,6
Практично не обмежена	15,9

Звертає на себе увагу різниця у відповідях респондентів, що свідчать про повне обмеження пересування територією України та виїзду за кордон – 39,6% і 62,3% відповідно. На нашу думку, така різниця свідчить про те, що можливості виїзду за кордон у працівників міліції є значно меншими, аніж можливості пересування територією держави.

Для виявлення розбіжностей у можливості пересуватись в інші області України та в інші країни по регіонах де проводилося опитування та по різних службах ОВС нами було підраховано індекси вільного пересування країною та пересування за кордон. Значення індексів коливається від -1 до 1. Значення індексу можливості вільного пересування – «-1» (негативне) означає, що свобода пересування співробітників ОВС повністю обмежена, а значення – «1» (позитивне) означає, що свобода пересування співробітників ОВС практично не обмежена. Розподіл значень цих індексів по областях, де проводилось опитування, наведено на рисунку 1.4.1.

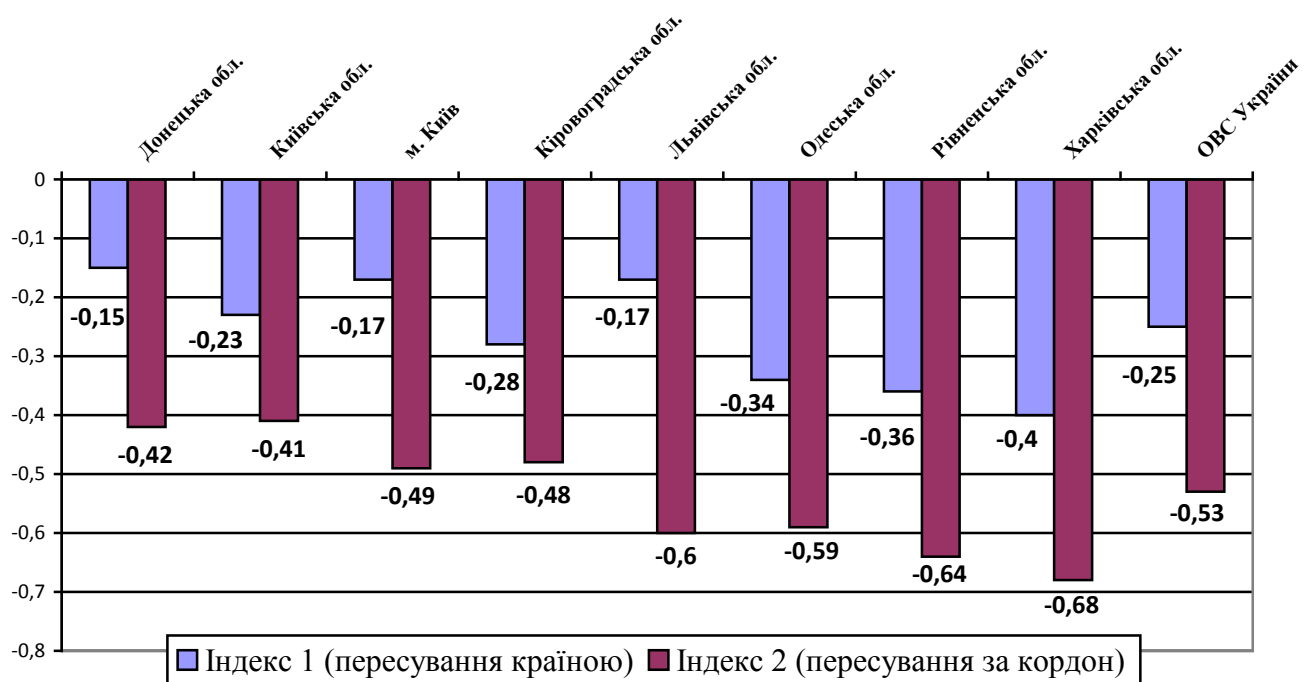

Рисунок 1.4.1. Розподіл по регіонах індексу можливості вільного пересування країною – індекс 1, та індексу можливості вільного пересування за кордон – індекс 2.

Як добре видно з рисунку 1.4.1 значення індексів свободи пересування взагалі не мають позитивних значень в жодної з областей. Найбільші обмеження пересування країною та закордон відчувають працівники Харківської, Рівненської та Одеської областей. У Львівській області склалася подвійна ситуація, коли негативні значення індексу обмеження пересування країною одні з найменших (що свідчить про вільне переміщення працівників країною), а негативні значення індексу пересування за кордон – одні з найбільших (що свідчить про обмеження пересування за кордон). Найменші обмеження пересування країною та закордон відчувають співробітники Донецької області, м. Києва та Київської області.

Розбіжності у можливості вільно пересуватись країною та за кордон між різними службами, серед яких проводилось опитування були також проаналізовані за допомогою індексів вільного пересування (рис 1.4.2).

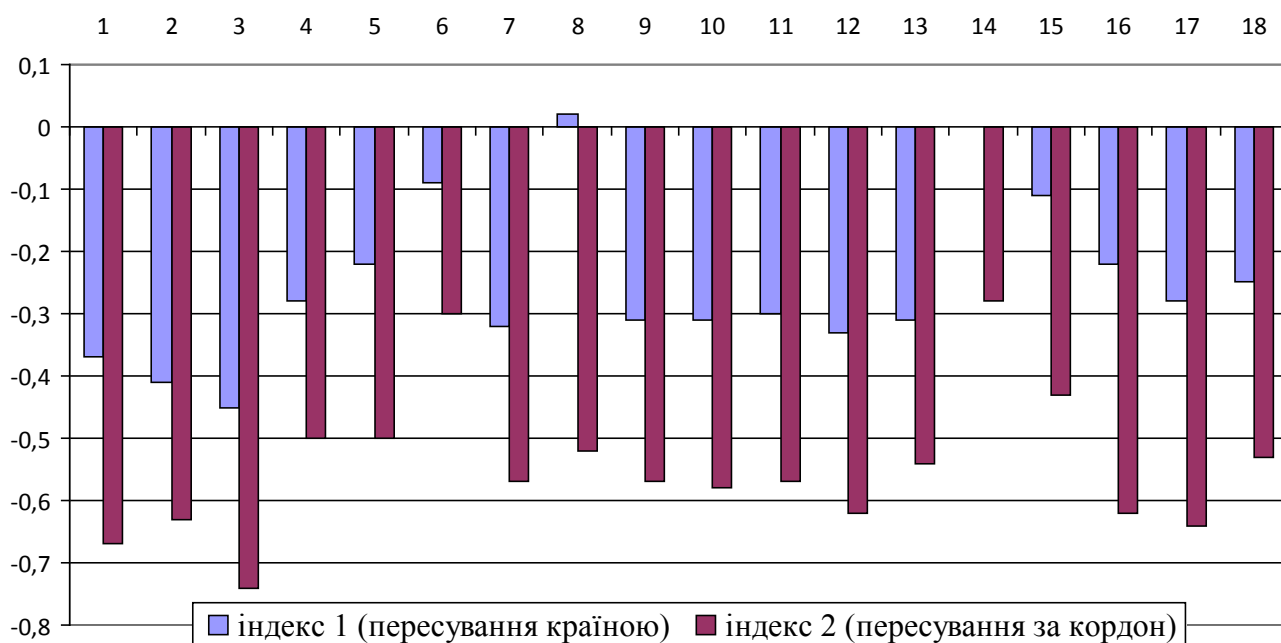

Рисунок 1.8.2. Розподіл по службам індексу можливості вільного пересування країною (індекс 1), та індексу можливості вільного пересування за кордон (індекс 2). 1 – ДСБЕЗ, 2 – Карний розшук, 3 – ВБНОН, 4 – КМСН, 5 – ПС, 6 – ІТТ, 7 – ДІМ, 8 – Судова міліція, 9 – спецпідрозділ «Беркут», 10– ДАІ, ДПС, 11 – Штаби, 12 – Служба БОЗ, 13 – Слідство та дізнання, 14 – ДСО, 15 – Підрозділ по роботі з персоналом, 16 – НДЕКЦ, 17 – Навчальні заклади МВС, 18 – ОВС в цілому.

З рисунку добре видно, що найбільші обмеження у пересуванні відчувають співробітники ВБНОН, карного розшуку та ДСБЕЗ. Співробітники судової міліції – єдині хто має позитивні значення індексу пересування країною (що свідчить про вільне пересування), але індекс пересування за кордон у цій службі має високе негативне значення (що свідчить про обмеження пересування за кордон). Найменші обмеження у

пересуванні відчують співробітники ДСО, ІТТ та підрозділів по роботі з персоналом.

Відповіді респондентів стосовно свободи пересування різняться в залежності від статі, віку, освіти, спеціального звання, вислуги та матеріального становища. Так, чоловіки вважають пересування країною та за кордон більш обмеженим ніж жінки. У віковій групі старше 50 років думка, що їх пересування країною та закордон обмежено розповсюджена ширше, ніж в інших вікових групах. Співробітники з вищою та юридичною освітою вважають що їх свобода пересування більш обмежена ніж працівники з середньою та середньо-спеціальною освітою. Чим більше вислуга респондентів – тим більше обмежена їх свобода пересуватись країною та за кордон, і тільки для осіб з вислугою більше 25 років обмежень у пересування практично не існує. Найменше обмежена свобода пересування сержантського складу, і з зростанням спеціального звання – зростають обмеження пересування. Також високі обмеження у пересуванні відчують особи рядового складу, у пересуванні країною – такі ж як і працівники з найвищими званнями. Виявляється чітка закономірність: чим більш матеріально забезпечені працівники – тим менше вони відчують обмежень у пересуванні, як країною так і за кордон.

Як висновок стосовно свободи пересування можна зазначити, що більшість працівників міліції обмежені у вільному пересуванні територією України, а особливо за її межі, а якщо пересуваються, то мають великий ризик дисциплінарного стягнення. Реалізація цього права у поєднання із іншими правами, наприклад правом мирно володіти та розпоряджатися своєю власністю або правом на приватність – стає значною проблемою для працівника міліції. Так, якщо у міліціонера є бажання виїхати у відпустку на власному автомобілі за межі області без інформування безпосереднього керівника, то це буде вважатися як порушення відомчого наказу і стає предметом службового розслідування. Зауважимо, що обмеження стосовно реалізації будь – якого права можливо лише за умови прямого зазначення на таке обмеження у Законі України «Про міліцію», але такого посилення він не містить.